

אייל אפשטיין

קיים כיום קושי אמיתי להצביע על אופי הזיהומים ועל הדרך המיטבית לטפל בהם, וזאת נוסף על חוסר הודאות הרב הקיים לגבי אומדני עלות השיקום | צילום: יצחק גורן

[תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדין המלא](#)

במה נבחר – בחקיקה "פופוליסטית" או בחקיקה ישימה?

5 ביוני, 2011

גיליון חורף 2011 / כרך 2(4)

אגף התקציבים, משרד האוצר אחרי עשרות שנים של חוסר מודעות והזנחה ציבורית תישא המדינה באחריות ותוביל את הטיפול בבעיית הקרקעות המזוהמות. המדינה, שנשאה לאורך שנים במה שמכונה בפי הכלכלנים 'עלויות חיצוניות שליליות' רבות, החליטה שהגיע הזמן לטפל ברצינות במוקד הבעיה – קרקע מזוהמת פוגעת באיכות המגורים, באיכות החיים ולעתים אף בבריאותנו. לכן גיבשו משרדי הממשלה, בראשות המשרד להגנת הסביבה, הצעת חוק שמטרתה להביא לשיקום קרקעות, וחשוב מכך – למנוע זיהומים עתידיים.

ההיסטוריה מלמדת שבמציאות הישראלית נדחקו ענייני הסביבה לסוף רשימת סדרי העדיפויות, כמובן אחרי הביטחון, החינוך, הבריאות והרווחה. דווקא בשל כך, תפקידנו, כמשרד האוצר, לדאוג לכך שהחוק יקבע תכנית ביצוע ישימה.

אנו מודעים לכך שליישום החוק יהיו משמעויות כלכליות כבדות משקל, הן על תקציב המדינה הן על המשק הישראלי בכללותו, אך לצערנו, החוק במתכונתו הנוכחית הוא דרקוני, ולפיכך עולות שאלות הנוגעות ליכולת ליישמו באופן מלא. הסיבה לכך נעוצה בעיקרה בעובדה שהחוק מסתפק בהטלת האחריות על המזהמים ועל בעלי הקרקעות מבלי להתייחס למקור המימון הנדרש לפעולות השיקום, לפריסת התשלומים וללוחות הזמנים לביצוע – כלומר, בחוק המוצע אין מנגנון למימון.

נכון להיום, על פי אומדני המשרד להגנת הסביבה, מוערכת עלות השיקום בלמעלה מיליארדי ₪, והיא מתייחסת רק לשיקום הקרקע. על פי הצעת החוק, לא מן הנמנע שבמקרים רבים יתחייב גם שיקום המים המזוהמים שמתחת לקרקע, דבר שיגדיל משמעותית את העלויות האמורות. להמחשה, בקרקעות תעש נאמדת עלות שיקום הקרקע (לפי אומדן המשרד להגנת הסביבה) בכחצי מיליארד ₪, בעוד שעלות השיקום הכוללת של הקרקע והמים נאמדת בפי ארבעה! מעבר לכך, אל לנו להתעלם מהניסיון הבין-לאומי, המראה כי אומדני העלות לשיקום קרקעות מתבררים לרוב כאומדני חסר. כך שלמעשה, לא יהיה זה בלתי סביר להניח כי עלויות השיקום בפועל יגיעו לעשרות מיליארדי ₪ ויותר.

החוק המוצע קובע שהאחריות לשיקום הקרקעות תחלק בין המדינה, המגזר הפרטי והקרן לשיקום קרקעות מזוהמות, אך אינו

קובע כיצד יתבצע מימון זה, באילו היקפים ומאילו מקורות.

לפי הנוסח הקיים, הממונה במשרד להגנת הסביבה יהיה רשאי להשית את עלויות שיקום הקרקע על המזהמים ועל בעלי הקרקעות מהמגזר הפרטי ולקבוע את קצב השיקום בהתייחס לשיקולי סביבה בלבד, מבלי לשקול שיקולים נוספים. למעשה, בהיעדר מערכת האיזונים הנדרשים להפנמת כלל ההיבטים המשקיים, יוכל אותו הממונה, לדוגמה, להשית על גורמים שונים במשק עלויות שצפויות "להתגלגל" אלינו כצרכנים בעליית מחירים שאינה מידתית, למשל במחירי החשמל והדלק.

נוסף על כך, נקבע שהמדינה צריכה לשקם מחצית מהקרקעות שזוהמו על-ידיה תוך 10 שנים בלבד ואת המחצית השנייה תוך 15 שנים נוספות. זאת, כאשר רק בתום 5 שנים יושלמו הסקרים שיקבעו את היקף הקרקעות המזוהמות ואת אומדן העלויות הנדרשות לשיקומן. קיים כיום קושי אמתי להצביע על אופי הזיהומים ועל הדרך המיטבית לטפל בהם, וזאת נוסף על חוסר הוודאות הרב הקיים לגבי אומדני עלות השיקום. מכאן, שהגבלת השיקום בזמן אינה ראלית, שכן הגבלה כזו תחייב הקצאת משאבים "בלתי מוגבלת", שהמדינה תתקשה לעמוד בה. לשם השוואה, בארצות הברית, שחוק לטיפול בקרקעות מזוהמות נחקק בה בשנת 1980, שוקמו עד היום, 30 שנה לאחר כניסת החוק לתוקף, כ-67% מהקרקעות שבעדיפות לאומית לשיקום. בהולנד, שגם היא חוקקה חוק דומה בשנת 1983, הוצב יעד לטיפול בכל הזיהומים המשמעותיים עד שנת 2030, כלומר כמעט 50 שנה לאחר כניסת החוק לתוקף.

לאחרונה (אוגוסט 2011) אושרה הצעת החוק על-ידי הממשלה ועברה קריאה ראשונה בכנסת, בכפוף לתיאום בין משרדי ממשלה שונים ובהם האוצר. חשוב עד מאוד שבאמצעות חוק זה נתחייב לתכנית בת-ביצוע, ישימה ולא "פופוליסטית", שיש לה מקורות מימון התואמים את יכולות המדינה והמשק כאחד. בכוונת משרד האוצר לתמוך בקידום החוק במתכונת ישימה, ולהציע את השינויים הנדרשים לשם כך לקראת אישורו בכנסת בקריאה השנייה והשלישית.